

Marzena Czarnecka

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Finansów i Ubezpieczeń,
Katedra Prawa
marzena.czarnecka@ue.katowice.pl

**WPŁYW ORZECZNICTWA SĄDOWEGO
NA SYTUACJĘ PRAWNĄ KONSUMENTA
NA RYNKU ENERGII ELEKTRYCZNEJ I GAZU**

Streszczenie: Umowy zawierane z konsumentami – odbiorcami pobierającymi energię elektryczną bądź paliwa gazowe – z przedsiębiorcami energetycznymi są umowami nazwanymi regulowanymi przepisami ustawy prawo energetyczne. Regulacja w sektorach paliw gazowych i energii odnosi się do tworzenia instrumentów prawnych, których podstawowym zadaniem jest oddziaływanie na specyficzną sytuację konsumenta na tym rynku. Oczywiście, ustawa prawo energetyczne musi oddziaływać na funkcjonowanie tych rynków poprzez zapewnienie dostępności energii i gazu dla jak najszerszego grona obywateli, po określonych cenach. Wprowadzenie jednak wszelkiego rodzaju reglamentacji w ramach regulacji stanowi formę ustawowego ograniczenia działalności gospodarczej przez państwo, wobec tego niezbędnie istotne jest, aby orzecznictwo sądowe ukształtowało w sposób najbardziej zgodny z praktyką i przepisami prawa zasady funkcjonowania konsumenta na tych rynkach. W zakresie dwóch kwestii przedstawionych w artykule, czyli formy zawierania umowy oraz wstrzymania dostarczania energii i paliw gazowych, taka sytuacja miała miejsce. W ocenie autorki to właśnie orzecznictwo sądowe ukształtowało zachowania przedsiębiorców energetycznych i konsumentów w tym zakresie.

Słowa kluczowe: konsument, energia, gaz, wstrzymanie dostarczania energii.

Klasyfikacja JEL: K 12, K 19, K 22.

THE INFLUENCE OF JUDICIAL DECISIONS ON THE LEGAL POSITION OF THE CONSUMER IN THE MARKET FOR ELECTRICITY AND GAS

Abstract: Agreements concluded with individual customers receiving electricity or gas from energy suppliers are contracts regulated by a separate Energy Law. Modern methods of liberalization and the regulation of gas and energy are aimed at the empowerment of the consumer. Polish Energy Law affects the functioning of the energy and gas markets by ensuring the availability of electricity and gas for the widest range of people, at a fixed price. However, the introduction of any kind of regulation in the form of statutory controls means the state limiting economic activity; therefore, it is important that the case law shapes the legal framework and the functioning of the consumer market. As regards the two issues presented in the paper, that is the form of the contract and suspending the provision of energy and gas, this is indeed the situation. In the opinion of the author it is case law that has shaped the behaviour of firms and consumers in this area.

Keywords: consumer, energy, gas, energy suspension.

Wstęp

Współcześnie energia elektryczna i gaz stanowią istotny czynnik w funkcjonowaniu każdego gospodarstwa domowego. Jednym z postulatów integracji europejskiej jest podniesienie standardów ochrony konsumentów również na tak newralgicznych rynkach, jak rynki energii elektrycznej i gazu. Ważnym elementem wpływającym na możliwość kształtowania sytuacji prawnej konsumenta są orzeczenia sądów. W ocenie autorki miały one istotny wpływ na dwie podstawowe kwestie: formę zawarcia umowy o dostarczanie energii lub paliw gazowych oraz zasady wstrzymywania dostarczania energii lub paliw gazowych.

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 roku Prawo energetyczne (dalej p.e.) wprowadziła pojęcie „odbiorca”. Zgodnie z definicją art. 3 pkt 13 p.e., odbiorcą jest każdy, kto otrzymuje lub pobiera paliwa lub energię na podstawie umowy z przedsiębiorstwem energetycznym¹. Na mocy nowelizacji [Ustawa z dnia 26 lipca 2013] wprowadzono definicję „odbiorcy paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym”². Jest to odbiorca

¹ Autorka posługuje się ustawowym pojęciem „przedsiębiorstwo energetyczne”, wskazując równocześnie, że ustawodawca powinien posługiwać się pojęciem „przedsiębiorca energetyczny”. Stroną umowy jest bowiem podmiot prawa (przedsiębiorca), a nie zespół składników.

² Więcej na ten temat piszą m.in. Pawełczyk [2013, s. 391–407]; Powalowski i Skutecka [2013, s. 389–391].

końcowy dokonujący zakupu energii elektrycznej wyłącznie w celu jej zużycia w gospodarstwie domowym. Odbiorca końcowy to odbiorca dokonujący zakupu energii na własny użytek, z wyłączeniem energii zakupionej w celu jej zużycia na potrzeby wytwarzania, przesyłania lub dystrybucji³. Ustawodawca dla potrzeb ustawy Prawo energetyczne nie posługuje się pojęciem konsument *sensu stricto*. Pojęcie konsumenta zostało uregulowane przepisami kodeksu cywilnego (k.c.) [Grzegorzczuk 2009, s. 17–71; Koroluk 2003]. Zgodnie z art. 22¹ k.c., za konsumenta uważa się:

- 1) wyłącznie osobę fizyczną,
- 2) dokonującą czynności prawnej z przedsiębiorcą,
- 3) niezwiązaną bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

Aktualnie status prawny konsumenta powiązany został jednoznacznie tylko z osobą fizyczną, co wyłącza możliwość objęcia tym pojęciem osób prawnych (art. 33 k.c.) oraz jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym jednak ustawa przyznaje zdolność prawną (ułomne osoby prawne – art. 33¹ § 1 k.c.). Przypisanie osobie fizycznej statusu konsumenta możliwe jest zarówno w wypadku zawarcia przez nią umowy, jak i wtedy, gdy dokonuje ona jednostronnej czynności prawnej. Za konsumenta można uznać zarówno osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej w żaden sposób z jej działalnością profesjonalną, jak i czynności związanej z tą działalnością, ale tylko pośrednio. Wobec braku sprecyzowania w k.c. pojęcia działalności gospodarczej, w doktrynie prawa cywilnego przyjmuje się wykorzystanie definicji pochodzącej z aktów pozakodeksowych. Aktualnie chodziłoby zwłaszcza o definicję z art. 2 Ustawy z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej, w której ustawodawca nawiązał do zarobkowej działalności wytwórczej, handlowej, budowlanej, usługowej oraz poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin ze złóż, a także do działalności zawodowej, wykonywanych w sposób zorganizowany i ciągły. Działalność gospodarcza może być jednocześnie prowadzona jako działalność zawodowa [Cisek 2011, s. 56].

Prawo energetyczne posługuje się nowym pojęciem odbiorcy nabywającego energię w gospodarstwie domowym. Wydaje się, że taka regulacja jest prawidłowa ze względu na rozumienie pojęcia konsumenta w przepisach prawa cywilnego. Jednakże należałoby zadać pytanie, dlaczego ustawodawca nie posługuje się w przypadku energii elektrycznej i paliw gazowych pojęciem konsument, a posługuje się pojęciem odbiorcy pobierającego energię elektryczną lub paliwa gazowe w gospodarstwie domowym. Powszechnie dla

³ Więcej na temat sytuacji konsumentów na rynku energii elektrycznej w pracy Czarnieckiej [2013a].

celów statystycznych przyjmuje się, że gospodarstwo domowe to jedno- lub wieloosobowy podmiot gospodarczy, oparty zazwyczaj na więziach rodzinnych, działający w sferze konsumpcji, którego celem jest zaspokajanie potrzeb wszystkich członków, dzięki wspólnemu rozporządzaniu dochodami uzyskiwanymi przez wszystkich lub tylko niektórych z nich. Wydaje się, że pojęcie odbiorcy pobierającego energię w gospodarstwie domowym i pojęcie konsumenta na rynku energii elektrycznej i gazu ma tożsame znaczenie.

1. Zasady dotyczące formy zawarcia umowy na rynku energii elektrycznej i paliw gazowych

Na rynku energii elektrycznej i paliw gazowych w zakresie dostarczania paliw gazowych lub energii zawierane są następujące umowy: umowa kompleksowa bądź umowy rozdzielone – umowa sprzedaży i umowa dystrybucji, po uprzednim przyłączeniu do sieci [Czarnecka i Ogłódek 2012; Swora i Muras 2010; Walaszek-Pyziół 2010, s. 449–451]. Umowa kompleksowa uregulowana w art. 5 ust. 3 p.e. nazywana jest właściwą umową kompleksową. Zgodnie z tą normą, dostarczanie energii może się odbywać na podstawie umowy zawierającej postanowienia umowy sprzedaży i umowy o świadczenie usług przesyłania lub dystrybucji tych paliw lub energii, nazywanej umową kompleksową. Umowa kompleksowa może być zawierana przez odbiorcę, który nie korzysta z zasady TPA (prawa zmiany sprzedawcy). Norma art. 5 ust. 3 p.e. nie stanowi, kto jest stroną umowy kompleksowej. Nie ulega wątpliwości, że z jednej strony będzie występował odbiorca paliw lub energii, z drugiej zaś przedsiębiorstwo obrotu. Sprzedawca, zawierając umowę kompleksową, zobowiązuje się wobec odbiorcy do sprzedaży paliw gazowych lub energii i jednocześnie do zapewnienia świadczenia usługi przesyłania lub dystrybucji tych paliw lub energii do miejsca ich odbioru z sieci przesyłowej lub dystrybucyjnej. Artykuł 5 ust. 4 p.e. reguluje tak zwaną niewłaściwą umowę kompleksową, w której sprzedawca zawiera umowę dystrybucji w imieniu i na rzecz odbiorcy końcowego z przedsiębiorstwem energetycznym zajmującym się przesyłaniem lub dystrybucją. Wydaje się, że w tej konstrukcji odbiorca zawiera umowę najpierw z przedsiębiorstwem obrotu. Umowa ta powinna zawierać upoważnienie dla przedsiębiorstwa obrotu do zawarcia w imieniu i na rzecz odbiorcy umowy dystrybucyjnej. Ze względu na to, że przedsiębiorstwo obrotu nie odpowiada za działania i zaniechania przedsiębiorstwa dystrybucji, umowa sprzedaży powinna być zawarta pod warunkiem zawieszającym. Warunek ten polegałby na wskazaniu, że umowa

sprzedaży wchodzi w życie jedynie wówczas, gdy, działając w imieniu i na rzecz odbiorcy końcowego, sprzedawca energii elektrycznej zawrze stosowną umowę dystrybucyjną. Umowa może zawierać postanowienia na wypadek niezawarcia umowy dystrybucyjnej przez przedsiębiorstwo obrotu, działające w imieniu i na rzecz odbiorcy⁴.

Oprócz umowy kompleksowej, każdy z odbiorców–konsumentów ma prawo do zawarcia dwóch odrębnych umów – jednej sprzedaży, a drugiej umowy o świadczenie usług dystrybucji paliw gazowych lub energii. Pytanie dotyczy formy zawierania umów z konsumentami. Oczywiście, z punktu widzenia praktycznego można sobie wyobrazić tylko dwie z nich: formę pisemną bądź ustną. Zgodnie z wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku, przepis art. 5 ust. 1 p.e. stanowi jedynie, że dostarczanie paliw gazowych lub energii odbywa się po uprzednim przyłączeniu do sieci na podstawie umowy sprzedaży [Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 24 stycznia 2013]. W ustawie tej nie zastrzeżono formy, w jakiej umowa ma być zawarta. Można przyjąć, że w świetle przepisów prawa energetycznego dostawca oraz odbiorcy usług mogą wyrazić wolę zawarcia umowy o dostarczanie energii w dowolnej formie, w tym także przez czynności dorozumiane (*per facta concludentia*). Oznacza to, że strony mogą zawrzeć umowę o dostarczanie energii bądź paliw gazowych w dowolnej formie. Oczywiście, bezsporny pozostaje fakt, że najbardziej standardowa jest forma pisemna zawarcia umowy; w stosunkach pomiędzy przedsiębiorcą energetycznym a konsumentem to przedsiębiorca jest tym podmiotem, który posługuje się wzorcem. Ustalony przez niego wzorec umowy wiąże drugą stronę, a więc konsumenta, pod warunkiem że został temu konsumentowi doręczony przed zawarciem umowy⁵. W przypadku jednak, gdy odbiorca (np. spadkobierca) wykonuje czynności wynikające z umowy, pobiera energię bądź paliwa gazowe i reguluje należności, można domniemywać, że zgodnie ze wskazanym orzeczeniem stał się on stroną umowy z przedsiębiorcą energetycznym i nie mamy wówczas do czynienia z nielegalnym poborem. Jest to orzeczenie o charakterze prokonsumenckim, albowiem uznanie przez organy orzekające, że podbieranie energii elektrycznej bądź paliw bez umowy rodzi określone konsekwencje prawne i finansowe, jest nieuzasadnione prawnie. Zgodnie bowiem z przepisami, taki pobór ma charakter nielegalnego poboru energii⁶. Oczywiście, szczególnym rodzajem zawieranych umów będą umowy zawierane poza lokalem przedsiębiorstwa bądź na odległość, przy użyciu środków bezpośredniego porozumiewania się

⁴ Szerzej na ten temat piszą Czarnecka [2013b, s. 167–186] i Ogłódek [2013, s. 59–77].

⁵ Zob. art. 384 § 1 k.c.

⁶ Szerzej pisze o tym Czarnecka [2013a, s. 182].

na odległość. W ocenie autorki, w przypadku takich umów w szczególnych przypadkach również może znaleźć zastosowanie wskazane powyżej orzeczenie [Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 24 stycznia 2013]. Zawieranie umów w tej formie jest określone w przepisach ustawy o prawach konsumenta [Ustawa z dnia 24 czerwca 2014]⁷.

2. Wstrzymanie dostarczania energii i paliw gazowych

Zgodnie z art. 6b p.e.: „1. Przedsiębiorstwo energetyczne wykonujące działalność gospodarczą w zakresie przesyłania lub dystrybucji paliw gazowych lub energii, może wstrzymać [...] dostarczanie paliw gazowych lub energii, jeżeli:

- 1) w wyniku przeprowadzonej kontroli stwierdzono, że nastąpiło nielegalne pobieranie paliw lub energii;
- 2) odbiorca zwleka z zapłatą za świadczone usługi co najmniej przez okres 30 dni po upływie terminu płatności.

2. Przedsiębiorstwo energetyczne wykonujące działalność gospodarczą w zakresie przesyłania lub dystrybucji paliw gazowych lub energii, na żądanie sprzedawcy paliw gazowych lub energii wstrzymuje [...] dostarczanie paliw gazowych lub energii, jeżeli odbiorca zwleka z zapłatą za świadczone usługi lub za pobrane paliwo gazowe lub energię co najmniej przez okres 30 dni po upływie terminu płatności.

3. Przedsiębiorstwo [...] powiadamia na piśmie odbiorcę paliw gazowych, energii elektrycznej w gospodarstwie domowym o zamiarze wstrzymania dostarczania paliw gazowych, energii elektrycznej [...], jeżeli odbiorca ten nie ureguluje zaległych i bieżących należności w okresie 14 dni od dnia otrzymania tego powiadomienia.

4. Przedsiębiorstwo energetyczne [...] wstrzymuje dostarczanie paliw gazowych, energii elektrycznej [...] jeżeli w wyniku przeprowadzonej kontroli stwierdzono, że instalacja znajdująca się u odbiorcy stwarza bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub środowiska”.

Przepis ten został znowelizowany w 2013 roku [Ustawa z dnia 26 lipca 2013]; w ramach tej nowelizacji zostały jasno podzielone kompetencje pomiędzy przedsiębiorstwa sprzedaży i dystrybucji. Wszystkie wątpliwości dotyczące interpretacji tego przepisu zostały wyjaśnione poprzez orzecznictwo sądowe. Decydującego znaczenia nabiera moment zwłoki w spełnieniu świadczenia, który został uszczegółowiony w orzecznictwie.

⁷ Szerzej pisze o tym Krukowska-Korombel [2013, s. 89–90].

Zgodnie z orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie, samo istnienie zadłużenia nie jest wystarczające dla wstrzymania dostarczania energii elektrycznej, konieczne jest bowiem jeszcze należyte poinformowanie odbiorcy o wysokości zadłużenia i o skutkach braku uiszczenia należności [Wyrok SA w Warszawie z dnia 14 grudnia 2012]. Aby można było uznać, że zaistniały podstawy do wstrzymania dostaw energii elektrycznej na podstawie art. 6 ust. 3a p.e.⁸, przedsiębiorca energetyczny powinien na piśmie powiadomić zainteresowanego o zamiarze wypowiedzenia każdej z umów z osobną, wskazując kwotę niezapłaconej należności wynikającej z danej umowy i wyznaczając dodatkowy dwutygodniowy termin na jej uiszczenie.

Jednakże zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2010 roku, jeżeli przedsiębiorstwo energetyczne wyznaczyło błędnie termin dodatkowy na uiszczenie zaległości, lecz dostarczanie energii wstrzymało po upływie terminu obliczonego od daty doręczenia pisma informującego o zamiarze wstrzymania dostarczania energii elektrycznej, to wstrzymania dostarczania energii elektrycznej nie można uznać za nieuzasadnione. Powyższy pogląd znajduje zastosowanie tylko w tych sprawach, w których błędne wyznaczenie terminu polegało na wskazaniu konkretnej daty, która ze względu na dzień doręczenia odbiorcy pisma dostawcy energii nadeszła przed upływem dwóch tygodni liczonych, zgodnie z art. 6 ust. 3a p.e.⁹, od daty doręczenia pisma informującego o zamiarze wstrzymania dostarczania energii elektrycznej, natomiast data ta została wyznaczona w taki sposób, że przedsiębiorstwo energetyczne mogło racjonalnie oczekiwać, że pismo informujące o zamiarze wstrzymania dostaw energii dotrze do odbiorcy w terminie pozwalającym na zakończenie biegu dwóch tygodni, o których mowa w art. 6 ust. 3a ustawy w dniu wyznaczonym w przedmiotowym wezwaniu.

Ponadto, zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2010 roku, przepisy prawa energetycznego zastrzegają dla powiadomienia odbiorcy energii formę pisemną. Nie określają natomiast, w jakiej formie pismo informujące o możliwości wstrzymania dostaw energii elektrycznej ma zostać dostarczone odbiorcy. Należy przyjąć, że dozwolona jest każda forma doręczenia powiadomienia odbiorcy. Do stwierdzenia doręczenia nie jest konieczne wysłanie potwierdzenia za zwrotnym potwierdzeniem odbioru. Niewątpliwie, wykorzystanie w tym celu przesyłki poleconej jest wystarczające do wykazania, że powiadomienie zostało odbiorcy doręczone. Potwierdzenie odbioru takiego powiadomienia przez odbiorcę energii bezpośrednio

⁸ Obecnie art. 6b p.e.

⁹ Obecnie art. 6b p.e.

bądź w sposób odpowiadający instytucji doręczenia zastępczego, rozpoczyna bieg dodatkowego terminu czternastu dni, po upływie którego przedsiębiorstwo energetyczne może wstrzymać dostarczanie. Termin, o którym mowa w art. 6 ust. 3a p.e.¹⁰, rozpoczyna swój bieg od daty doręczenia stosownego wezwania odbiorcy energii do uiszczenia zapłaty za energię elektryczną. To jednak, czy termin ten – w przypadku określenia konkretnej daty, do której odbiorca powinien uiścić należności – został wyznaczony poprawnie (to jest czy wskazana data upływa na dwa tygodnie, licząc od daty doręczenia pisma informującego o zamiarze wypowiedzenia umowy sprzedaży energii), nie oznacza, że materializacja uprawnienia do wstrzymania dostarczania energii jest uzależniona od prawidłowego wyznaczenia terminu. Jeżeli przedsiębiorstwo energetyczne wyznaczyło błędnie termin dodatkowy na uiszczenie zaległości, lecz dostarczanie energii wstrzymało po upływie terminu, o którym mowa w prawie energetycznym, liczonego od daty doręczenia stosownego wezwania odbiorcy energii do uiszczenia zapłaty za energię elektryczną, to wstrzymanie dostarczania energii elektrycznej nie było nieuzasadnione.

Nie można jednak zgodzić się z tezą czwartą tego orzeczenia, z której wynika, że przedsiębiorstwo energetyczne nie może wykorzystywać instytucji wstrzymania dostarczania energii z art. 6 ust. 3a p.e.¹¹ do egzekwowania od odbiorców energii zaległości z innych tytułów niż wymienione w tym przepisie. Przepis ten, zdaniem sądu, należy interpretować w taki sposób, że do materializacji przewidzianego w nim uprawnienia do wstrzymania dostarczania energii niezbędne jest, by zamierzający skorzystać z tego prawa przedsiębiorca energetyczny wezwał do uiszczenia – pod rygorem wstrzymania dostarczania – jedynie zaległości z tytułu sprzedaży energii i świadczonych usług, które są z tym bezpośrednio związane. Wezwanie do uiszczenia kwoty odpowiadającej na należności z innych tytułów nie skutkuje powstaniem uprawnienia do wstrzymania dostarczania energii. Jednakże, zdaniem autorki, w przepisie (w poprzednim, jak i w obecnym brzmieniu) nie ma mowy o tym, że wymienione „usługi” odnoszą się jedynie do usług związanych ze świadczeniem usług dystrybucji. Wykładnia literalna tego przepisu nie wskazuje, jakie usługi ustawodawca miał na myśli: czy są to usługi określone w taryfach, czy np. usługi dotyczące ponownego przyłączenia odbiorcy do sieci i zamontowania układu pomiarowego, których wycena znajduje się w cennikach pozataryfowych, czy też jakiekolwiek dodatkowe usługi, które odbiorca kupił od przedsiębiorcy energetycznego. Taryfa obejmuje tylko określone stawki

¹⁰ Obecnie art. 6b p.e.

¹¹ Obecnie art. 6b p.e.

cen i opłat dotyczące konkretnych rzeczy lub usług, stawki te zaś są ściśle powiązane z przedmiotem wykonywanej działalności przez przedsiębiorców energetycznych. Jednocześnie należy wspomnieć, że art. 45 p.e. wprowadza wymóg kalkulacji taryf w sposób zapewniający pokrycie kosztów uzasadnionych działalności gospodarczej przedsiębiorstw energetycznych. Kosztami uzasadnionymi prowadzonej działalności będą zaś (art. 3 pkt 21 p.e.) „koszty niezbędne do wykonania zobowiązań powstałych w związku z prowadzoną przez przedsiębiorstwo energetyczne działalnością w zakresie wytwarzania, przetwarzania, magazynowania, przesyłania i dystrybucji, obrotu paliwami lub energią oraz przyjmowane przez przedsiębiorstwo energetyczne do kalkulacji cen i stawek opłat ustalanych w taryfie w sposób ekonomicznie uzasadniony, z zachowaniem należytej staranności zmierzającej do ochrony interesów odbiorców; koszty uzasadnione nie są kosztami uzyskania przychodów w rozumieniu przepisów podatkowych”. Mając na uwadze powyższe stwierdzenia, można dojść do wniosku, że co do zasady nie wszystkie koszty przedsiębiorstwa energetycznego są uznawane za związane z prowadzoną działalnością energetyczną. Nie wszystkie są też niezbędne do wykonania zobowiązań wynikających z prowadzenia działalności energetycznej.

W dalszej kolejności należałoby ustalić, czy czynności, usługi dodatkowe są niezbędne do wykonania umowy sprzedaży, dystrybucji czy też przyłączenia. Jeśli nie, to nie można ich traktować jako kosztów uzasadnionych, skoro ich wykonanie (które jest możliwe do określenia w wymiarze pieniężnym) nie wiąże się z wykonywaniem określonej działalności koncesjonowanej. Tym samym nie mogą być ujęte w taryfie w cenach energii czy też usług tam wymienionych. Jeśli świadczone usługi, czynności nie będą ujęte w jakiegokolwiek taryfie, a ich wykonywanie nie jest niezbędne do wykonania umów, o których mowa powyżej, to konsekwencją dalszego ich świadczenia, bez określenia ich ceny, byłoby wykonywanie tychże czynności nieodpłatnie. Z kolei taka sytuacja, z punktu widzenia prowadzonej działalności przez przedsiębiorstwa energetyczne, również jest niedopuszczalna. Niepobieranie opłat za czynności, usługi będzie się wiązać ze stratą. Skoro zaś ustalenie wysokości owych czynności, opłat nie jest kształtowane w którejkolwiek taryfie i nie podlega regułom taryfowym, to będzie podlegało regułom rynkowym. Z drugiej jednak strony nie oznacza to zupełnej swobody w ustalaniu stawek obowiązujących odbiorców. Należy bowiem brać pod uwagę dodatkowe okoliczności, w kontekście „narzucania” cen. Powstaje podstawowe pytanie dotyczące tego, czy tylko dane przedsiębiorstwo może świadczyć danego rodzaju usługi i czy posiada pozycję dominującą na rynku. Jeśli tak jest, to można się spotkać z uzasadnionym zarzutem wykorzystywania pozycji

dominującej na rynku, o ile ceny będą zawyżone w stosunku do kosztów faktycznie ponoszonych przez przedsiębiorstwo energetyczne w związku z wykonywanymi czynnościami, z uwzględnieniem uzasadnionego zysku. Zgodnie bowiem z art. 9 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów zakazane jest nadużywanie pozycji dominującej na rynku właściwym przez przedsiębiorców, a za nadużycie uznaje się m.in. bezpośrednie lub pośrednie narzucanie nieuczciwych cen, w tym cen nadmiernie wygórowanych albo rażąco niskich. W tym miejscu warto przytoczyć również treść wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2003 roku, w którym stwierdził: „Przewidziane w art. 7 ust. 4 Prawa energetycznego obowiązki zakładu energetycznego co do budowy i finansowania przyłączy odbiorców mają charakter obowiązku publicznoprawnego i nie wyłączają swobody inwestora (odbiorcy) wyboru wykonawcy takiego przyłącza”. Powyższe orzeczenie potwierdza bowiem zasadę ochrony interesów odbiorców, w kontekście obowiązku ponoszenia kosztów wykonywania czynności świadczonych przez przedsiębiorstwa energetyczne. Co do zasady natomiast można stwierdzić, że jednocześnie nie wyklucza to możliwości stosowania przez przedsiębiorstwa energetyczne cen i opłat innych niż określone w tarifie [UOKiK 2011, s. 6; URE 2010, s. 4].

W kontekście art. 6b ust. 1 pkt 1 p.e. trudno nie zgodzić się z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2009 roku, w którym orzekł on, iż ustalenie, że niespełnienie wymagań przewidzianych w odbiorczej instalacji elektrycznej stwarza bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia albo środowiska i uzasadnia wstrzymanie przez przedsiębiorstwo energetyczne dostarczania energii elektrycznej, chociażby ustalenia tego dokonano w trakcie kontroli przeprowadzonej w innym celu.

Nie budzi również żadnych wątpliwości wyrok Sądu Najwyższego, zgodnie z którym przepis prawa energetycznego dotyczący wstrzymania dostarczania energii elektrycznej jest przepisem bezwzględnie obowiązującym i wyłącza możliwość wstrzymania dostaw energii na innych zasadach niż w nim określone [Wyrok SN z dnia 5 czerwca 2007].

Zakończenie

Umowy zawierane między konsumentami – odbiorcami pobierającymi energię elektryczną bądź paliwa gazowe – a przedsiębiorcami energetycznymi są umowami nazwanymi regulowanymi przepisami prawa energetycznego. Regulacja w sektorach paliw gazowych i energii odnosi się do tworzenia

instrumentów prawnych, których podstawowym zadaniem jest oddziaływanie na specyficzną sytuację konsumenta na tym rynku. Oczywiście, prawo energetyczne musi oddziaływać na funkcjonowanie tych rynków poprzez zapewnienie dostępności energii i gazu dla jak najszerszego grona obywateli, po określonych cenach. Współczesne metody liberalizacji i regulacji rynku paliw i energii mają na celu upodmiotowienie odbiorcy. Wprowadzenie jednak wszelkiego rodzaju reglamentacji w ramach regulacji stanowi formę ustawowego ograniczenia działalności gospodarczej przez państwo, wobec tego niezbędnie istotne jest, aby orzecznictwo sądowe ukształtowało w sposób najbardziej zgodny z praktyką i przepisami prawa zasady funkcjonowania konsumenta na tych rynkach. W zakresie dwóch kwestii przedstawionych w artykule, czyli formy zawierania umowy oraz wstrzymania dostarczania energii i paliw gazowych, taka sytuacja miała miejsce. W ocenie autorki to właśnie orzecznictwo sądowe ukształtowało zachowania przedsiębiorców energetycznych i konsumentów w tym zakresie.

Bibliografia

Literatura

- Cisek, A., 2011, w: Gniewek, E. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa.
- Czarnecka, M. (red.), 2013a, *Konsument na rynku energii elektrycznej*, C.H. Beck, Warszawa.
- Czarnecka, M., 2013b, *Umowa kompleksowa, usługa kompleksowa a nielegalny pobór energii elektrycznej*, w: Matusik, G., Śladkowski, M. (red.), *Problemy prawne związane z nielegalnym poborem energii*, C.H. Beck, Warszawa.
- Czarnecka, M., Ogłódek, T., 2012, *Prawo energetyczne. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa.
- Grzegorzczak, F., 2009, *Prawo konsumenckie w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa.
- Koroluk, S., 2003, *Zmiana definicji konsumenta w kodeksie cywilnym – propozycja interpretacji*, *Monitor Prawniczy*, nr 10.
- Krukowska-Korombel, J., 2013, *Formy i sposoby zawierania umów z konsumentami na rynku energii elektrycznej*, w: Czarnecka, M. (red.), *Konsument na rynku energii elektrycznej*, C.H. Beck, Warszawa.
- Ogłódek, T., 2013, *Umowy zawierane z konsumentami na rynku energii elektrycznej – aspekt podmiotowy oraz rodzaje umów zawieranych z konsumentami na*

- rynku energii elektrycznej, w: Czarnecka, M. (red.), *Konsument na rynku energii elektrycznej*, C.H. Beck, Warszawa.
- Pawelczyk, M., 2013, *Przedsiębiorstwo energetyczne a konsument w sektorze energetycznym – propozycja nowego modelu ustrojowego ochrony zbiorowych interesów konsumentów w sektorze energetycznym*, w: Walaszek-Pyziół, A. (red.), *Regulacja. Innowacja w sektorze energetycznym*, C.H. Beck, Warszawa.
- Powałowski, A., Skutecka, D., 2013, *Miejsce odbiorcy na rynku energii wobec zachodzących na nim procesów z uwzględnieniem zmian w tzw. trójpaku energetycznym*, w: Walaszek-Pyziół, A. (red.), *Regulacja. Innowacja w sektorze energetycznym*, C.H. Beck, Warszawa.
- Swora, M., Muras, Z. (red.), 2010, *Prawo energetyczne. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- UOKiK, 2011, *Rynek energii elektrycznej – Poradnik dla konsumentów*, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa.
- URE, 2010, *Dobre praktyki sprzedawców energii elektrycznej i operatorów systemów dystrybucyjnych*, Urząd Regulacji Energetyki, Warszawa.
- Walaszek-Pyziół, A., 2010, w: Katner, W.J. (red.), *Prawo zobowiązań – Umowy nienazwane. System Prawa Prywatnego*, t. 9, C.H. Beck, Warszawa.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, t.j. Dz.U. 2012, poz. 1059, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, t.j. Dz.U. 2013, poz. 672, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, t.j. Dz.U. 2015, poz. 184.
- Ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy – Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2013, poz. 984.
- Ustawa z dnia 24 czerwca 2014 r. o prawach konsumenta, Dz.U. 2014, poz. 827.

Orzecznictwo

- Wyrok SA w Warszawie z dnia 14 grudnia 2012 r., VI ACa 403/12, LEX nr 1281144.
- Wyrok SN z dnia 15 maja 2003 r., I CKN 329/01, LexPolonica nr 360962.
- Wyrok SN z dnia 5 czerwca 2007 r., III SK 11/07, LEX nr 1614956.
- Wyrok SN z dnia 4 grudnia 2009 r., III SK 20/09, OSNP 2011, nr 13-14, poz. 198.
- Wyrok SN z dnia 21 września 2010 r., III SK 12/10, LEX nr 1213576.
- Wyrok SN z dnia 2 grudnia 2010 r., III SK 27/10, LEX nr 1238121.
- Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 24 stycznia 2013 r., III SA/Gd 658/12, LEX nr 1292047.